

DET POLSKA NEDERLAGET

NÅGRA REFLEXIONER

Av överste CARL-AXEL TORÉN, Stockholm

I ETT treveckorsfälttåg av sällsynt intensitet har en modern armé med ingalunda föraktliga resurser grundligt besegrats, ja praktiskt taget förintats. Man frågar sig givetvis, hur något sådant varit möjligt och vad som framkallat denna katastrof. Snarfärdiga omdömen ha icke saknats, trots att premisserna ännu äro långt ifrån klarlagda; sålunda har den polska parten i målet genom omständigheterna ännu icke kunnat göra sin stämma hörd. Man torde därför ännu så länge göra klokt i att vänta med omdömen i sådana frågor som »väster eller öster Weichsel» eller »offensiv eller defensiv», tills större klarhet vunnits om förutsättningarna för den polska fälttågsplanen, de engelska utfästelsernas inverkan på denna m. m.

På tyskt håll synes man, säkerligen i icke ringa mån av politiska skäl, som huvudorsaken till det polska nederlaget vilja ange brister i den högre militära ledningen på polsk sida, med totalt bortseende från de utomordentliga svårigheter denna ledning haft att bemästra. Det är påfallande, huru föga ridderligt omdömet om de slagna motståndarna i allmänhet låter. Samtidigt och av samma skäl är man mån om att framhålla det lägre befälets och de enskilda soldaternas tapperhet.

Självfallet ha många förhållanden samverkat till det polska nederlaget. I det följande upptagas endast några av dem till granskning.

Enligt i pressen synliga uppgifter skulle de mot Polen insatta tyska markstridskrafterna ha bestått av omkring 80 divisioner (arméfördelningar), däribland huvuddelen av de motoriserade stöttrupper, som på senaste tid skapats. Dessa bestå av ett tiotal pansardivisioner eller med dem ungefär likvärdiga s. k. lätta divisio-

ner samt 5 motoriserade infanteridivisioner. På polsk sida lär vid krigsutbrottet linjearmén, d. v. s. 30 infanteridivisioner, 13 kavalleribrigader m. m., ha varit färdigmobiliserad och koncentrerad i avsedda utgångslägen, medan av reservtrupperna efter vad som uppgives blott 2—4 divisioner voro färdiga; de återstående blevo aldrig operationsdugliga på grund av den snabbhet, med vilken krigshändelserna utvecklade sig och förbindelsenätet förstördes. Tages hänsyn till att polackerna voro nödsakade att bl. a. lämna en del trupper till bevakning av östgränsen, är det sannolikt, att det totala styrkeförhållandet Tyskland—Polen vad marktrupper beträffar var ungefär 2:1. I luften synes den tyska överlägsenheten ha varit minst tredubbel.

Stämna dessa styrkeberäkningar med verkliga förhållandet, är det polska nederlaget icke förvånande, i synnerhet som den tyska övermakten dessutom hade det tänkbart gynnsammaste utgångsläge ur strategisk synpunkt, inbjudande till omfattningsoperationer såväl i stort som lokalt. Den tyska arméledningen kan därför icke anses ha stått inför någon svårare uppgift i Polen. Dock överraskar den snabbhet, varmed operationerna kunnat genomföras och krigets mål vinnas. Härtill har med all säkerhet tyskarnas förkrossande överlägsenhet med avseende på flyg samt pansrade och andra motoriserade trupper i hög grad bidragit.

Det tyska flygvapnet kunde redan under krigets allra första dagar genom luftstrid och flygbasbekämpning ernå nära nog fullständigt herravälde i luften och därmed full frihet att verka mot de i den öppna västpolska terrängen synnerligen sårbara polska marktrupperna och desorganisera dessas förbindelser, något som lär ha lyckats till den grad, att, enligt uppgift, all enhetlig ledning av de skilda polska operationsgrupperna upphörde redan så tidigt som den 6 september.

På de svängande flyglarna vid omfattningsoperationerna och till förföljning genom de vid genombrytning uppkomna luckorna — alltså för lösande av uppgifter, vilka tidigare i regel tillkommit de högre kavalleriförbanden — ha pansardivisionerna och övriga motoriserade trupper funnit sin användning och under de rådande förhållandena visat sig synnerligen effektiva. De tyska pansardivisionerna och lätta divisionerna bestå dels av egentliga stridsvagnsförband, dels av motoriserat infanteri eller kavalleri samt artilleri m. m. De motoriserade infanteridivisionerna ha i stort sett enahanda sammansättning som de vanliga infanteridivi-

sionerna, men äro i sin helhet bilburna. Dessa motoriserade förband ha stor marschhastighet, stridsvagnsförbanden därjämte stor framkomlighet, stor eldkraft samt den ingalunda oväsentliga egenskapen att spara manskapets krafter till stridsmomenten. Deras svaghet är beroendet av vägnätets och markens beskaffenhet samt av underhållstjänstens oavbrutna funktionerande. De icke pansrade förbanden äro därjämte tämligen sårbara under pågående biltransport, icke minst från luften, något som bland annat framträtt under kriget i Spanien. De under september i Polen rådande osedvanligt torra och vackra väderleken gynnade de motoriserade förbandens operationer i hög grad. En regnvädersperiod skulle med visshet ha avsevärt inskränkt deras marschprestationer och därmed också deras verkan. Ersättningen av driv- och smörjmedel lär i viss utsträckning ha varit baserad på tillförsel luftledes. Attacker av det polska flygvapnet mot tyska biltrupper ha inrapporterats, men de ha varit för sporadiska för att kunna på ett avgörande sätt hejda de motoriserade truppers verksamhet. Ej minst dessa trupper ha dragit fördel av det tyska herraväldet i luften.

De snabba tyska förbanden ha icke lämnat polackerna någon rast eller ro. I samverkan med övriga truppslag ha de hindrat de polska trupperna att under återtågen sätta sig till ordnat motvärn. Till sist ha de slutit ringen om dessa och framkallat kapitulatonen.

Tydligt är att den polska arméns luftvärns- och pansarvärnsmateriel icke varit tillräcklig. Bortses från det kvantitativt mycket underlägsna men kvalitativt goda och väl utbildade polska flygets insats i luftförsvaret, må framhållas, att det polska luftvärnsartilleriet sedan någon tid varit under omorganisation och ombeväpning. Under införande var en 75 mm. luftvärnskanon av polsk konstruktion samt Bofors här i Sverige välkända 40 mm. pjäs. Huru långt den nya organisationen var genomförd vid krigsutbrottet torde icke vara närmare känt, men antagligt är, att ortsförsvaret i viss mån tillgodosetts, samt att åtminstone varje linjedinision disponerade ett eller ett par moderna luftvärnsbatterier — en tillgång, som gent emot den i luften oerhört överlägsna motståndaren givetvis varit alltför knapp.

För stridsvagnsbekämpning var den polska armén utrustad med Bofors 37 mm. pansarvärnspjäs, samma vapen, som införts i svenska armén. Ett stort antal pjäser ha levererats från Sverige,

varjämte tillverkning på licens ägt rum i Polen i sådan utsträckning, att åtminstone linjearmén bör ha varit fullt utrustad vid krigsutbrottet. Varje infanteriregemente hade ett pansarvärnskompani om 6 pjäser och varje kavalleriregemente en pansarvärnstropp om 2 pjäser. Till divisionschefernas förfogande torde ha stått ett pansarvärnskompani med 8—10 pjäser. I en del fall synas dessa kompanier ha varit motoriserade. Tydligen har pansarvärnet varit för fåtaligt och dess rörlighet för ringa. Måhända komma erfarenheterna från det polska fälttåget att visa, att endast stridsvagnsförband besitta tillräcklig eldkraft och rörlighet för att med utsikt till framgång kunna upptaga striden med fientliga förband av samma slag enligt den gamla regeln »ont skall med ont fördrivas». Därjämte torde det även bli nödvändigt att utrusta de mindre truppenheterna med specialvapen (grovkalibriga gevär el. dyl. med pansarbrytande ammunition), så att de ha någon möjlighet till självförsvar mot stridsvagnar, även då de ej befinna sig inom verksamhetsområdet för de pansarvärnspjäser, vilka lyda under högre befälhavare.

Kampen i Polen i september 1939 var ojämn — i viss mån den hypermoderna teknikens kamp mot mindre fulländad utrustning. Härvid bör man minnas, att den polska armén efter frihetsstriderna främst organiserades och utrustades för krigföring inom den östra delen av landet med dess speciella terrängförhållanden och för strid mot den motståndare, som då och länge nog syntes vara den farligaste. Därav det drag av bristande modernitet, som i vissa fall utmärkte den polska armén, och bland annat tog sig uttryck i det starka, alltjämt lansbeväpnade rytteriet samt motoriseringens ringa omfattning. Vid krigsutbrottet funnos blott ett 10-tal stridsvagnsbataljoner och en motoriserad kavalleribrigad mot 38 beridna kavalleriregementen.

Vid en given tidpunkt måste kraftsamlingen i försvaret diametralt omkastas. Den militära organisationen passade icke till det nya läget och hann icke heller fullt anpassas till detta. Detta var en brist i överensstämmelsen mellan utrikespolitik och militärpolitik, som blev ödesdiger. Det måste dock ifrågasättas, om landets ekonomiska och industriella resurser någonsin skulle medgivit skapandet av en på höjden av modern teknik stående försvarsmakt, hur god viljan härtill än varit.